

**Seminární práce do předmětu  
Ekonomika veřejného sektoru na téma:**

***Životní prostředí***



V Brně 26.12.2008

Vypracovala: Zuzana Prudíková  
UČO: 206495

# 1. Obsah

1.	Obsah.....	2
2.	Úvod.....	3
3.	Definice základních pojmů a základní ekologické zákony .....	3
	3.1 Definice základních pojmů.....	3
	3.2 Základní ekologické zákony.....	4
4.	Charakteristika odvětví vč. poslání, cílů a užitků. Zařazení odvětví ve veřejném sektoru podle kritéria potřeb .....	4
	4.1 Cíle .....	5
	4.2 Zařazení odvětví.....	5
5.	Institucionální struktura odvětví. Organizace a řízení .....	5
	5.1 Orgány veřejné správy .....	5
6.	Historie ochrany životního prostředí v České republice .....	9
7.	Uplatnění veřejné volby a kontroly .....	9
	7.1 Veřejná volba .....	9
	7.2 Veřejná kontrola.....	10
8.	Analýza finančních zdrojů .....	10
	8.1 Národní fondy .....	11
	8.2 Fondy a programy EU .....	11
	8.3 Daně .....	12
	8.4 Poplatky.....	12
9.	Uplatnění faktorů efektivity v odvětví životního prostředí .....	13
10.	Aktuální problémy odvětví a komparace s resortem vybrané evropské země.....	14
	10.1 Ekologická daňová reforma .....	14
	10.2 Aktuální tiskové zprávy ministerstva životního prostředí.....	14
	Zpráva o životním prostředí 2008: vyšší energetická efektivity, čistší vzduch, nárůst dopravy a dvojnásobek ekofarem.....	15
	Zpráva o stavu přírody a krajiny ČR 2009.....	16
11.	Legislativa .....	17
12.	Závěr.....	17
13.	Zdroje .....	18
	14.1 Literatura .....	18
	14.2 Internetové zdroje.....	18

## 2. Úvod

Životní prostředí a jeho problematika je velice aktuálním tématem. Téměř všechna odvětví lidské činnosti přicházejí do styku s životním prostředím a vzhledem k vysoké úrovni využití krajiny, průmyslové i jiné výroby, je nezbytné zajistit dodržování určitých norem, které umožní využívání životního prostředí v takové míře, aby nedocházelo k jeho poškozování a podporovalo udržitelný rozvoj pro další generace

V úvodu seminární práce jsem definovala základní pojmy, jež úzce souvisí se životním prostředím. Dále jsem charakterizovala cíle odvětví a zařadila ho ve veřejném sektoru podle kritéria potřeb.

V páté a šesté kapitole jsem se věnovala institucionální struktuře odvětví a definovala hlavní orgány a organizace. Připomenula jsem i historii životního prostředí v české republice.

Sedmá kapitola se zabývá uplatňováním veřejné volby a kontroly v tomto odvětví, osmá kapitola pak financováním ochrany životního prostředí a devátá je věnována faktorům efektivnosti v odvětví veřejného sektoru.

K blížícímu se závěru seminární práce jsem nezapomněla zohlednit aktuální problémy odvětví, jeho komparaci s evropskou zemí a samozřejmě i legislativu.

## 3. Definice základních pojmů a základní ekologické zákony

### 3.1 Definice základních pojmů

Pojem **životní prostředí** (enviroment) pochází z ekologie a existuje několik definic tohoto označení<sup>1</sup>:

- statická definice označující životní prostředí jako soubor faktorů nutných k životu určitého živého organismu (tato definice ale nezdůrazňuje vazby mezi studovaným objektem a faktory a mezi faktory navzájem)
- dynamická definice norského profesora Wika, podle níž je životní prostředí ta část světa, s níž je sledovaný objekt ve stálé interakci (tato definice ale nepostihuje v dostatečné míře umělé a sociální prostředí, proto vznikla poslední definice)
- systémová definice chápe životní prostředí jako systém složený z přírodních, umělých a sociálních složek materiálního světa, jež jsou s uvažovaným objektem ve stálé interakci

Rozlišujeme několik složek životního prostředí a mezi ty nejdůležitější řadíme ovzduší, vodu, půdu včetně geologického podloží, rostlinstvo (flóra) a živočišstvo (fauna), elektromagnetické pole, předměty uměle vytvořené člověkem a člověka, jež má v prostředí výjimečné postavení. Ač je totiž člověk součástí přírody a platí pro něj též všechny přírodní

---

<sup>1</sup> ŠAUER P., DVOŘÁK A. Úvod do ekonomiky životního prostředí, Ediční oddělení VŠE Praha, str. 10

zákony, jako jediný živý organismus dokáže poznávat přírodní zákony, uchovávat poznatky pro budoucí generace a též je využívat k uspokojování potřeb.

**Ekologie**, jejímž základem je řecké slovo „oikos“ (dům, obydlí), je vědní obor zabývající se zkoumáním struktury a vzájemnými vztahy existujícími mezi živým organismem a jeho domovským prostředím.

**Ekosystém** je předmětem zkoumání ekologie. Jedná se o vysoce dynamický, otevřený systém, jenž se skládá z neživých faktorů a živých organismů, a který jako celek umožňuje přežití svých jednotlivých prvků.

**Biosféra** je největším ekosystémem Země. Jedná se o tu část Země, kde se vyskytují živé organismy a která umožňuje jejich dlouhodobou existenci. Člověk tedy musí usilovat o fungování moderní civilizace tak, aby nebyla poškozena nad jistou mez garantující jeho přežití.

### 3.2 Základní ekologické zákony

1. Ekosystém je tím stabilnější, z čím většího počtu prvků se skládá.
2. Ekosystém je tak stabilní jako jeho nejslabší článek.
3. Proti působení vnějších vlivů má ekosystém určité hranice tolerance.
4. Ekosystém, který není schopen uvést svůj odpad do koloběhu látek v přírodě, je vystřídán jiným.

## 4. Charakteristika odvětví vč. poslání, cílů a užitků. Zařazení odvětví ve veřejném sektoru podle kritéria potřeb

Životní prostředí má pro nás zcela zásadní význam. Společnost si stále více uvědomuje, že je třeba řešit problematiku životního prostředí a přírodních zdrojů a nově vznikající problémy ve vzájemném vztahu společnosti a přírody, kdy se jedná především o růst zátěže způsobený rozvojem ekonomických procesů.

Ekonomický reprodukční proces vyvíjející se se vznikem společnosti není uzavřeným systémem, nezávislým na přírodě. Příroda plní několik funkcí:

- je zdrojem přírodních statků pro společnost s hospodářský systém(látky a energie pro výrobu a přímou spotřebu, statek v podobě prostoru pro veškeré lidské činnosti, prostor pro ukládání odpadních látek pocházejících z výroby a spotřeby)
- je to prostor, zdroj a prostředek pro existenci života vůbec

## 4.1 Cíle

V souvislosti s cíli je třeba zmínit slovo ekopolitika. Tento pojem je jedním z druhů politik, jež reaguje na společenské problémy vyskytující se v průběhu existence.

Ekopolitika je soubor akcí reagující na sociálně ekologické problémy. Jedná se o souhrn představ různých subjektů politického systému o vážnosti ekologických problémů, o prioritách a způsobech řešení jednotlivých otázek životního prostředí, o nutnosti šetrného hospodaření s přírodními zdroji a jejich ochrany, o způsobech nastolování celkové rovnováhy mezi lidskými aktivitami a přírodou a všeobecně o přístupu k životnímu prostředí a postojích k němu.<sup>2</sup>

Dodržování a péče o životní prostředí není pouze věcí politických stran a státu, ale je výsledkem aktivity celého společenského systému. Veřejnost nedisponuje sice ani výkonnou mocí, ani mocí zákonodárnou, ale svým zájmem může intenzivně působit na rozhodování v konkrétních otázkách.

## 4.2 Zařazení odvětví

Životní prostředí spadá podle kritéria potřeb do VI. bloku – existenční jistoty. Do tohoto bloku patří dále sociální zabezpečení a zaměstnanost. Z tohoto zařazení vyplývá, že se jedná o oblast zcela nezbytnou k existenci a vývoji člověka a společnosti vůbec.

# 5. Institucionální struktura odvětví. Organizace a řízení

## 5.1 Orgány veřejné správy<sup>3</sup>

- a) na ústřední úrovni:
  - vláda
  - Ministerstvo životního prostředí
  - ostatní ústřední orgány státní správy, v jejichž čele stojí člen vlády:
    - Ministerstvo zdravotnictví
    - Ministerstvo zemědělství
    - Ministerstvo kultury
    - Ministerstvo pro místní rozvoj
    - Ministerstvo průmyslu obchodu
  
- b) další ústřední orgány státní správy:
  - Český báňský úřad

---

<sup>2</sup> JANČÁKOVÁ I. Ekologická politika, Masarykova univerzita 2004, str. 17

<sup>3</sup> JANČÁKOVÁ I. Ekologická politika, Masarykova univerzita 2004, str. 38

- Státní úřad pro jadernou bezpečnost
- c) specializované ústřední orgány státní správy odvozené od předchozích:
- Česká inspekce životního prostředí
  - Hlavní hygienik ČR
  - Státní zemědělská a potravinářská inspekce
  - Česká energetická inspekce
  - Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský
  - Státní veterinární správa
  - Česká obchodní inspekce
- d) na regionální úrovni:
- kraje
- e) na místní úrovni:
- obce
  - specializované orgány státní správy s jinak územně vymezenou působností (správy národních parků, správy CHKO)

Na základě Ústavy náleží Parlamentu ČR zákonodárná moc. Tento zákonodárný orgán se zabývá ochranou životního prostředí při přijímání zákonů, což je velice důležité, jelikož kvalitní zákony jsou hlavním předpokladem pro dosažení vytyčených cílů. Parlament projednává a schvaluje Zprávu o stavu životního prostředí České republiky, kterou mu předkládá vláda. Tato zpráva musí být nejpozději do 3 měsíců od schválení Parlamentu zveřejněna.

Vláda má v řešení otázky ochrany životního prostředí významné postavení. Tento orgán výkonné moci schvaluje a koordinuje ekologickou politiku ve formě plánu a prováděcích programů. Na přípravě se podílí s ústředními úřady veřejné správy, přičemž hlavní částí plánu zpracovává Ministerstvo životního prostředí.

## **MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ**

Ministerstvo životního prostředí je ústředním orgánem státní správy pro ochranu přírody a životního prostředí v České republice. Vznik tohoto ministerstva se datuje až k roku 1990., tudíž se jedná o jedno z mladších ministerstev. V nynější době působí v následujících oblastech:

- ochrana přirozené akumulace vod, vodních zdrojů a jakosti povrchových a podzemních vod
- ochrana ovzduší
- ochrana přírody a krajiny
- provozování zoologických zahrad
- ochrana zemědělského půdního fondu
- výkon státní geologické služby a geologické práce
- ochrana horninového prostředí včetně ochrany nerostných zdrojů a podzemních vod
- ekologický dohled nad těžbou
- odpadové hospodářství
- posuzování vlivů činností na životní prostředí

- myslivost, rybářství a lesní hospodářství v národních parcích

Ministerstvo životního prostředí navíc zajišťuje vrchní státní dozor, tzn. že kontroluje jednotlivé subjekty práva, včetně stanovených úřadů spadajících do jiných resortů, dále ministerstvo přijímá prováděcí podzákonné předpisy, zabezpečuje jednotný informační systém o životním prostředí, spravuje Fond životního prostředí ČR.

V souvislosti se vstupem ČR do Evropské unie Ministerstvo životního prostředí plnilo úlohu gestora za správnou transpozici a implementaci většiny předpisů. V souvislosti s potřebou harmonizace vnitrostátních právních předpisů toto ministerstvo připravilo celou řadu nových právních předpisů-připomeňme alespoň novelu zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, kterou měl být rozšířen o novou, velmi očekávanou právní úpravu procedury posuzování vlivů koncepcí, jakož i velkou novelu zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, umožňující mimo jiné napojení na evropskou síť chráněných území ECCONET a řadu dalších.<sup>4</sup>

## ČESKÁ INSPEKCE ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

ČIŽP je odborný orgán státní správy, který je pověřen dozorem nad respektováním zákonných norem v oblasti životního prostředí. Dohlíží rovněž na dodržování závazných rozhodnutí správních orgánů v oblasti životního prostředí. Česká inspekce životního prostředí byla zřízena v roce 1991 zákonem ČNR č. 282/1991 Sb. o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, ostatní složky se k ní připojily následně v průběhu let 1991 - 1992. ČIŽP je samostatnou organizační složkou státu zřízenou Ministerstvem životního prostředí ČR.<sup>5</sup>

Svou činnost vykonává v pěti oblastech: ochrana ovzduší, ochrana vod, odpadové hospodářství, ochrana přírody a ochrana lesa a integrovaně IPPC. Těmto oblastem odpovídá i organizační členění celé inspekce jednotlivých inspektorátů na jednotlivá oddělení. ČIŽP přijala postupně do okruhu své působnosti další oblasti: ochrana ozónové vrstvy Země, dohled nad nakládáním s chemickými látkami, prevence havárií, problematika obalů a geneticky modifikovaných organismů.

Hlavní náplní činnosti ČIŽP jsou kontroly, šetření a revize na konkrétních místech. Porušování platné legislativy v oblasti životního prostředí řeší ČIŽP zpravidla ve správních řízeních. Ta mají povahu sankční, kdy ČIŽP danému subjektu vyměří příslušnou pokutu, nebo nápravnou, kdy nařídí provedení nutných opatření k nápravě nebo v krajním případě zakáže další činnost, která vede k poškozování životního prostředí.

Činnost inspekce v datech: V roce 2008 ČIŽP provedla 14 255 kontrol, vydala 13 778 správních rozhodnutí a uložila celkem 2 684 pokut. Celkový objem pokut dosáhl 142 921 818 Kč. Z oblastních inspektorátů největší objem pokut uložily OI Praha 29 188 900 Kč a OI Brno 23 040 863 Kč, tedy v oblastech s vyšší koncentrací průmyslu a environmentálních problémů. Stále narůstá počet stanovisek a vyjádření pro rozhodování jiných orgánů státní správy, z nichž nejvýznamnější jsou vyjádření k žádostem o podporu ze Státního fondu životního prostředí, vyjádření k ekologickým auditům a zprávám zpracovaných v rámci EIA. Obdobně narostl i počet podaných podnětů, což dokumentuje rostoucí povědomí veřejnosti o činnosti inspekce a její důvěryhodnost.<sup>6</sup>

<sup>4</sup> JANČÁKOVÁ I. Ekologická politika, Masarykova univerzita 2004, str. 40

<sup>5</sup> <http://www.cizp.cz/>

<sup>6</sup> <http://www.cizp.cz/>

## STÁTNÍ FOND ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Státní fond životního prostředí České republiky je specificky zaměřenou institucí, která je významným finančním zdrojem při ochraně a zlepšování stavu životního prostředí. Je jedním ze základních ekonomických nástrojů pro plnění:

- a) závazků vyplývajících z mezinárodních úmluv o ochraně životního prostředí
- b) závazků vyplývajících ze členství v Evropské unie
- c) Státní politiky životního prostředí.

Fond byl zřízen a jeho činnost je legislativně upravena zákonem č. 388/1991 Sb., na který navazují prováděcí předpisy - Statut Fondu, Jednací řád Rady Fondu, Směrnice Ministerstva životního prostředí o poskytování finančních prostředků z Fondu a Přílohy Směrnice, které upravují podmínky pro poskytování podpory pro příslušné období. Příjmy Fondu jsou tvořeny především z plateb za znečišťování nebo poškozování jednotlivých složek životního prostředí (poplatky za vypouštění odpadních vod, odvody za odnětí půdy, poplatky za znečištění ovzduší, poplatky za ukládání odpadů) a s tím spojených splátek poskytnutých půjček a jejich úroků. O použití finančních prostředků z Fondu rozhoduje ze zákona ministr životního prostředí na základě doporučení poradního orgánu - Rady Fondu. Tyto příjmy tvoří součást státního rozpočtu České republiky.<sup>7</sup>

Státní fond životního prostředí je též zprostředkujícím orgánem pro část Operačního programu Infrastruktura a od roku 2007 pro Operační program Životní prostředí.

Fond zajišťuje zejména

- příjem žádostí o podporu na projekty zlepšující životní prostředí a s tím spojenou konzultační a poradenskou činnost,
- vyhodnocování žádostí a přípravu návrhů pro jednání Rady Fondu a Rozhodnutí ministra,
- smluvní agendu pro poskytování podpor, agendu smluvního ručení za poskytované půjčky,
- uvolňování finančních prostředků příjemcům podpory včetně průběžného sledování účelu použití prostředků,
- závěrečné vyhodnocování využití poskytnutých prostředků a dosažených ekologických efektů a případně stanovení a vymáhání sankcí při nedodržení smluvních podmínek pro poskytnutí podpory nebo porušení rozpočtových pravidel<sup>8</sup>

<sup>7</sup> <http://www.sfzp.cz/sekce/92/statni-fond-zivotniho-prostredi-cr/>

<sup>8</sup> <http://www.sfzp.cz/sekce/92/statni-fond-zivotniho-prostredi-cr/>



## 6. Historie ochrany životního prostředí v České republice

Z historie ochrany životního prostředí našeho státu je nejdůležitější období druhé poloviny 20. století. Toto období je charakteristické centrálně plánovanou ekonomikou (CPE.) Dominantní pozici v CPE zaujímá centrální plán a ekonomickým základem je státní formy vlastnictví. Jelikož stát byl v podstatě vlastníkem všech kapitálových statků, a tam, kde nebyl, přesto vystupoval jako direktivní vůdce, musely podniky plnit výrobní plán i přes jeho nereálnost. Stát tedy za účelem dodržení plánu snižoval firmám pravidla v péči o ochranu životního prostředí. To se projevilo až „devastací přírody“. Naše životní prostředí bylo jedno z nejhorších v Evropě, měli jsme jedno z nejvíce znečištěných ovzduší, též i vodní toky na tom nebyly lépe.

Po sametové revoluci 1989 se vývoj změnil. Došlo k transformaci české ekonomiky z CPE na tržní, vzniklo r. 1990 Ministerstvo životního prostředí ČR a začaly vznikat organizace zabývající se ochranou přírody. Je nutno říci, že ráz naší krajiny se změnil k lepšímu. Od začátku 90. let bylo přijato mnoho zákonů na zkvalitnění životního prostředí, dnes se tyto zákony standardizují dle směrnic EU.

## 7. Uplatnění veřejné volby a kontroly

### 7.1 Veřejná volba

Ve veřejném sektoru se o důležitých otázkách rozhoduje pomocí politického rozhodnutí. Je to způsobeno tím, že trh zde selhává, a tudíž není možné rozhodovat na základě poptávky a nabídky. Podobně jako v jiných veřejných sektorech i zde se uplatňuje veřejná volba, kdy si společnost zvolí své představitele a ti potom uplatňují veřejnou moc.

To, co situaci v oblasti přírodních zdrojů komplikuje je, že řada přírodních statků představuje tzv. statky veřejné, u nichž je omezena možnost vymezení vlastnických práv tak, aby nedocházelo k nadměrnému využívání, a tím k ohrožení celé přírody. Veřejný statek je charakteristický svou nerivalitou a nevyloučitelností ze spotřeby. Tato vlastnost je závažnou překážkou fungování trhů těchto statků, a proto je jejich tvorba a distribuce zabezpečována zpravidla vládními aktivitami (tvorbou poptávky) a financování se opírá o mechanismus zdanění.

Dalším problémem jsou externality, jevy, se kterými souvisí efekty přelévání – prostřednictvím tržních transakcí jsou jedni finančně zvýhodněni a druzí znevýhodněni. Jedná se o takový vztah mezi ekonomickými subjekty, kdy jeden svojí činností ovlivňuje činnost jiných subjektů. Jako typický příklad v problematice životního prostředí lze uvést negativní externalitu, kdy je občan nucen dýchat vzduch znečištěný blízkou továrnou.

Dalším problémem, jež svým charakterem veřejný statek umožňuje, je tzv. chování černého pasažéra (př. Lovění ryb v mezinárodních vodách).

## 7.2 Veřejná kontrola

Z objektivní existence negativních externalit vyplývá nutnost státní intervence. Samotná veřejná kontrola je jedním z předpokladů fungování veřejného sektoru. Teorie uvádí šest základních pojetí kontroly:

- informační
- regulační
- institucionální
- represivní
- motivační
- výchovné, s následující strukturou činností<sup>9</sup>

Jakmile jsou stanoveny regulační ustanovení, orgány státu sledují činnost subjektů regulace z hlediska dodržování jejich povinností a k určení, zda požadované technologické změny byly uskutečněny. Zákon též stanoví proceduru k donucení a případnému ukládání sankcí.

Existují různé způsoby, jak postihnout narušitele povinnosti:

- uložení pokuty
- uložení opatření k nápravě
- omezení nebo zastavení provozu
- odejmutí vydaného povolení<sup>10</sup>

## 8. Analýza finančních zdrojů

Jak uvádí Ministerstvo životního prostředí: „*Důležitým aspektem ochrany životního prostředí je zajištění finančních prostředků na projekty směřující ke zlepšování kvality životního prostředí. Kvalitní životní prostředí je základem zdraví obyvatel státu a zvyšuje atraktivitu území pro život, práci a investice. Financování životního prostředí vytváří základní předpoklad pro přípravu projektů, které mohou být realizovány z veřejných prostředků a fondů EU a jejichž cílem je zlepšit stav jednotlivých složek životního prostředí a podpořit tak udržitelný rozvoj.*“<sup>11</sup>

Ochrana životního prostředí v České republice má několik zdrojů financování. Mezi ty nejdůležitější patří:

- Národní fondy
- Fondy a programy EU
- Daně
- Poplatky

<sup>9</sup> REKTOŘÍK J. A KOL. *Ekonomika a řízení odvětví veřejného sektoru*, Ekopress 2007, str. 34

<sup>10</sup> JANČÁKOVÁ I. *Ekologická politika*, Masarykova univerzita 2004, str. 116

<sup>11</sup> [http://www.mzp.cz/cz/financovani\\_ochrana\\_zivotni\\_prostredi](http://www.mzp.cz/cz/financovani_ochrana_zivotni_prostredi)

## 8.1 Národní fondy

„Nejdůležitějšími národními finančními zdroji, ze kterých jsou poskytovány podpory na opatření v oblasti ochrany životního prostředí, jsou Státní fond životního prostředí ČR a státní rozpočet. Podpory jsou poskytovány v rámci vyhlášených národních programů. Mezi programy Ministerstva životního prostředí financované ze státního rozpočtu patří Program péče o krajinu, Program stabilizace lesa Jizerských hor, Program odstraňování škod po Sovětské armádě a dotace nestátním neziskovým organizacím. Státní fond životního prostředí v současné době poskytuje podstatnou část svých prostředků na kofinancování projektů podporovaných z fondů Evropské unie, přitom však i nadále poskytuje podpory v rámci vyhlášených národních programů.“<sup>12</sup>

## 8.2 Fondy a programy EU<sup>13</sup>

**Finanční mechanismy EHP a Norska** - Vstupem do EU v roce 2004 získala Česká republika přístup k čerpání prostředků Finančního mechanismu Evropského hospodářského prostoru (EHP) a Norského finančního mechanismu.

**Phare/Transition Facility** - Program Phare – Jeho cílem je posílení veřejné správy a veřejných institucí tak, aby byly schopné efektivní činnosti uvnitř Evropské Unie; podpora sbližování legislativy s rozsáhlou legislativou Evropské Unie (acquis communautaire); podpora ekonomické a sociální soudržnosti.

Program Transition Facility - Pokračování poskytování pomoci programu Phare pro nové členské země v oblastech, kde administrativní a institucionální kapacita není dostatečná ve srovnání se stávajícími členskými zeměmi.

**Revolvingový fond Ministerstva životního prostředí** - Z tohoto fondu se poskytuje finanční pomoc formou půjčky nebo grantu (tj. formou nevratné podpory).

**LIFE/LIFE+** - Komunitární program LIFE+ je finančním nástrojem úzce zaměřeným na životní prostředí. Program se dělí do tří pilířů : LIFE+ Příroda a biologická rozmanitost LIFE+ Politika a správa v oblasti životního prostředí LIFE+ Informace a komunikace

**Cíl 3 Evropská územní spolupráce 2007-2013 (a Interreg III)** - V rámci Cíle 3 Evropská územní spolupráce bude v programovém období 2007-2013 realizováno 5 bilaterálních operačních programů "Přeshraniční spolupráce": česko-saský, česko-bavorský, česko-rakouský, česko-slovenský, česko-polský.

**Program švýcarsko-české spolupráce** - Program má přispět ke snížení hospodářských a sociálních rozdílů mezi Českou republikou a vyspělejšími zeměmi rozšířené Evropské unie, a dále přispět ke snížení hospodářských a sociálních rozdílů mezi dynamickými městskými centry a strukturálně slabými okrajovými regiony v rámci České republiky.

**Operační program Infrastruktura** (programové období 2004-2006)

Cílem OP Infrastruktura je zlepšení parametrů dopravní infrastruktury celostátního a

---

<sup>12</sup> [http://www.mzp.cz/cz/narodni\\_programy](http://www.mzp.cz/cz/narodni_programy)

<sup>13</sup> [http://www.mzp.cz/cz/fondy\\_programy\\_eu](http://www.mzp.cz/cz/fondy_programy_eu)

nadregionálního významu a zajištění souladu se standardy EU a dalšími relevantními parametry, zlepšení životních podmínek v ČR redukcí negativních vlivů dopravy na životní prostředí a kvalitativní zlepšení dílčích složek životního prostředí. Financování projektů OP Infrastruktura bude ukončeno k 31.12.2008. Schváleno bylo 383 projektových žádostí v celkové výši uznatelných nákladů 384 898 224 EUR. Aktuální informace o OP Infrastruktura naleznete na [www.opinfrastruktura.cz](http://www.opinfrastruktura.cz).

### **Operační program životní prostředí (programové období 2007-2013)**

OP Životní prostředí přispívá ke zlepšování stavu ovzduší, vody i půdy, řeší problematiku odpadů a průmyslového znečištění, podporuje péči o krajinu a využívání obnovitelných zdrojů energie a budování infrastruktury pro environmentální osvětu. Vytváří rámec pro přípravu projektů, které mohou být spolufinancovány z Evropského fondu pro regionální rozvoj (alokace 702 482 212 EUR) a Fondu soudržnosti (alokace 4 215 384 886 EUR). Všechny aktuální informace o operačním programu, vyhlášených výzvách a podmínkách poskytnutí podpory naleznete na [www.opzp.cz](http://www.opzp.cz).

### **Fond soudržnosti**

Fond soudržnosti poskytuje prostředky na velké investiční projekty v sektorech životního prostředí a dopravy (transevropské dopravní sítě) v členských státech Evropské unie, jejichž HDP (HNP) v přepočtu na obyvatele je nižší než 90% průměru EU a které realizují program „hospodářské konvergence“. Fond soudržnosti přispívá k posilování hospodářské a sociální soudržnosti EU. Míra pomoci EU poskytovaná fondem tvoří až 85 % veřejných nebo ekvivalentních výdajů.

## **8.3 Daně**

„OECD ve své databázi Daně s vazbou na životní prostředí (Environmentally related taxes) definuje ekologické daně pro účely jejich evidence jako „povinné platby státu bez kompenzace protislužbou, uvalené na daňové základy považované za zvlášť relevantní ve vztahu k životnímu prostředí“. V daňové statistice OECD se za Českou republiku vykazují jako ekologické daně všechny poplatky k ochraně životního prostředí, registrační poplatek za registraci v systému sběru obalů, poplatek za vjezd motorových vozidel, dálniční známka, mýtné, silniční daň, spotřební daně z minerálních olejů a nyní nově daně z elektřiny, pevných paliv a zemního plynu. Tato rubrika není zaměřena na poplatky, které mají samostatnou rubriku "poplatky", ale na daně tvořící daňovou soustavu České republiky a jejich environmentální aspekty a na ekologickou daňovou reformu.“<sup>14</sup>

## **8.4 Poplatky**

Podle ministerstva životního prostředí jsou poplatky zákonem stanovenými platbami, jež slouží k ochraně životního prostředí a k dalšímu zabránění ohrožení zdraví a životů lidí, zvířat a rostlinstva v důsledku lidské činnosti.

---

<sup>14</sup> <http://www.mzp.cz/cz/dane>

„Poplatky naplňují zásadu „znečišťovatel platí“ a zároveň přispívají ke snížení množství škodlivin uvolňovaných do životního prostředí (nižší množství vypouštěných látek znamená nižší platbu). Poplatky jsou tedy ekonomickým nástrojem na ochranu životního prostředí, který přispívá k promítnutí (alespoň částečnému) negativních externalit do nákladů původců. Od obecných daní se poplatky v ochraně životního prostředí liší zejména svým rozpočtovým určením, neboť výnos z těchto poplatků je používán buď na nápravu některých škod na životním prostředí (např. u úhrad podle horního zákona) nebo na podporu ekologicky příznivých projektů, a to zejména formou dotací a půjček ze Státního fondu životního prostředí.“<sup>15</sup>

Existují různé poplatky v rámci jednotlivých složek ochrany životního prostředí, a to např. poplatky za znečištění ovzduší, poplatek za výrobu a dovoz regulovaných látek, které poškozují ozónovou vrstvu a vody, poplatek za vypouštění odpadních vod do vod povrchových, poplatky za odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu, poplatky za uložení odpadů na skládky, poplatek za komunální odpad, poplatek za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů, poplatek na podporu sběru, zpracování, využití a odstranění vybraných autovraků a registrační a evidenční poplatek podle zákona o obalech.

## 9. Uplatnění faktorů efektivity v odvětví životního prostředí

Faktory efektivity veřejného sektoru můžeme rozdělit na vnější a vnitřní. Vnější faktory souvisí s vnějšími podmínkami, ve kterých dané odvětví působí, a vnitřní faktory jsou tedy závislé na vnitřním prostředí daného odvětví.

Vnější faktory:

- politické uspořádání
- fungování konkurence-ziskového sektoru
- konkurenční prostředí mezi institucemi veřejného sektoru
- financování veřejného sektoru podle jeho výkonů a užitků

Jistě jedním z nejvýznamnějších faktorů sledovaného odvětví je politické uspořádání a jeho následná legislativa. Velký přelom v otázce ochrany životního prostředí jsme mohli sledovat po pádu komunismu, tedy začátkem 90. let. Jak ukazují mnohé statistiky, životní prostředí se od této doby o mnoho zlepšilo. K lepší situaci odvětví pomáhá i vstup České republiky do Evropské unie, kdy členské státy mají právo na dotace z evropských fondů. Méně významnými faktory v této oblasti jsou potom konkurenční prostředí a celý konkurenční boj.

Vnitřní faktory:

- věda a technika
- formy dělby práce
- klasifikace pracovníků

---

<sup>15</sup> <http://www.mzp.cz/cz/poplatky>

- iniciativa pracovníků
- systém řízení
- struktura činností

Věda a technika mají v této oblasti své nezastupitelné místo. Díky těmto dvěma faktorům se formulují nové technologie a postupy např. v ochraně ovzduší (omezování freonů), v ochraně vody (inovace vodních čističek)...

Dělní práce je také dosti významná. Díky ní se tvoří v jednotlivých odvětvích efektivní skupiny institucí a lidí, jež mají svou náplň práce a společně napomáhají ochraně životního prostředí. Typickým příkladem je uskupení národních parků, chráněných krajinných oblastí a rezervací, jež díky rozdělené působnosti může efektivněji sloužit k naplnění svého poslání.

## **10. Aktuální problémy odvětví a komparace s resortem vybrané evropské země**

### **10.1 Ekologická daňová reforma<sup>16</sup>**

Hlavním cílem ekologické daňové reformy (EDR) je stimulovat ekonomické subjekty k takovému chování, které povede ke snížení poškození životního prostředí a jeho dopadů na zdraví obyvatelstva.

Předmětem zdanění jsou statky a služby, jejichž výroba a spotřeba vede k prokazatelnému negativnímu dopadu na životní prostředí a lidské zdraví.

EDR by nemělo vést ke zvýšení celkové daňové zátěže. Dodatečné výnosy ze zdanění zavedeného v rámci EDR mají být provázeny adekvátním poklesem jiných daní nebo zvýšením výdajů státního rozpočtu.

Dne 3. ledna 2007 vzala vláda na vědomí materiál „Principy a harmonogram ekologické daňové reformy“, který zahájil realizaci EDR v České republice. EDR by měla probíhat postupně ve třech etapách do roku 2017.

První etapa EDR spočívá v transpozici směrnice 2003/96/ES, o zdanění energetických produktů a elektřiny. Během roku 2007 tak vznikly tři nové daně – daň ze zemního plynu, daň z pevných paliv a daň z elektřiny, které doplnily již existující spotřební daň z minerálních olejů. Daně se staly součástí zákona č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, a začaly se uplatňovat od 1. ledna 2008.

Nyní se připravuje II. etapa EDR, která si vytyčila za cíl snížení emisí do ovzduší.

### **10.2 Aktuální tiskové zprávy ministerstva životního prostředí**

---

<sup>16</sup> <http://www.mzp.cz/cz/edr>

## **Zpráva o životním prostředí 2008: vyšší energetická efektivnost, čistší vzduch, nárůst dopravy a dvojnásobek ekofarem<sup>17</sup>**

Tisková zpráva: 30.11.2009

„Životní prostředí se oproti předchozímu roku zlepšilo. Pomohly nové ekologické zákony i podpora tisíců konkrétních projektů z evropských fondů. Ale bohužel největší část pozitivních změn je jen náhodným, vedlejším produktem hospodářské krize, při které samozřejmě klesla výroba. Tudíž s oživením ekonomiky se i znečištění může opět vrátit na původní hodnoty,“ komentuje ministr životního prostředí Ladislav Miko závěry Zprávy o životním prostředí ČR v roce 2008, kterou dnes projednala vláda.

Energetická náročnost hospodářství meziročně klesla o 6 %, což je největší meziroční pokles od roku 2000. Znamená to, že pokračuje restrukturalizace průmyslu ve prospěch energeticky, materiálově i emisně méně náročných výrob. I přes to ale Česká republika stále patří k největším producentům skleníkových plynů na obyvatele v celé Evropské unii (14,4 t CO<sub>2</sub> ekv. na obyvatele v roce 2007, o 42 % více než průměr zemí EU15). Energetická náročnost českého hospodářství je mnohem vyšší než evropský průměr.

V roce 2008 se dýchalo o něco lépe než v předchozích letech. Ale kvalita ovzduší je stále velmi špatná. Nejhorší je situace v Ostravsko-karvinské oblasti, v Praze a Brně. V roce 2008 bylo 15 procent obyvatel vystaveno nadlimitním koncentracím poléťavého prachu (v roce 2007 to byla třetina populace). Nadlimitním koncentracím benzo(a)pyrenu bylo loni vystaveno 42 procent obyvatel, o rok dříve polovina populace. Téměř 70 % obyvatel čelí nadměrným koncentracím přízemního ozónu.

Zdraví vážně poškozuje také doprava. Stále přibývá kamionů na úkor železnice. Oproti roku 2008 přibylo přepravy v nákladních autech a kamionech o 6 %, takže nyní vozí 74 % zboží. Poprvé od roku 1995 ale klesla spotřeba energie v dopravě – o půldruhého procenta. Snížily se proto i emise znečišťujících látek.

Každý den výstavba pohltí asi 11 hektarů zemědělské půdy. Oproti roku 2000 ubylo běžných ptáků zemědělské krajiny a na seznamech ubývajících se objevují už i kdysi obyčejné druhy, například skřivan nebo vrabec polní. Přibývá ekofarem, které mohou výrazně zvyšovat druhovou pestrost. Jejich počet se oproti předchozímu roku zdvojnásobil na téměř 2000. Ekologicky se obhospodařuje více než 8 % zemědělské půdy. V konvenčním zemědělství ale současně roste spotřeba agrochemikálií. Od roku 2000 vzrostla u průmyslových hnojiv o 46 % a přípravků na ochranu rostlin (pesticidů) o 15 %. Představuje riziko pro kvalitu půdy, vody a způsobuje eutrofizaci rybníků a přehradních nádrží .

„Ze zprávy je zjevné, že se musíme dál zaměřit hlavně na kvalitu ovzduší. Cesta k čistšímu vzduchu vede přes zateplování domů, solární kolektory na střeších a méně uhlí v kamnech a kotlích. Právě proto jsme upravili podmínky programu Zelená úsporám tak, aby ho mohlo využít více lidí, a zároveň připravujeme nový zákon o ochraně ovzduší,“ konstatuje ministr životního prostředí Ladislav Miko.

---

<sup>17</sup> [http://www.mzp.cz/cz/news\\_091130\\_zpravaoZP](http://www.mzp.cz/cz/news_091130_zpravaoZP)

## **Zpráva o stavu přírody a krajiny ČR 2009<sup>18</sup>**

Tisková zpráva: 30.11.2009

Zpráva o stavu přírody a krajiny představuje souhrn aktuálních dat a trendů ve vývoji české přírody a krajiny. „Nejvážnější problémy české přírody a krajiny se dají popsat několika nečeskými slovy: urbanizace, fragmentace, unifikace a extensifikace versus intenzifikace. Přibývá zastavěného území, výstavbou silnic se krajina drobí na menší plochy, takže se zmenšuje prostor pro život a migraci živočichů a rostlin. Vybetonovaná krajina hůř odolává přívalovým deštům a zvyšuje riziko povodní. Krajina se sjednocuje, ubývá pestrosti a různorodosti. A v neposlední řadě zatímco v některých regionech se zvyšuje intenzita využití půdy, například zástavbou či intenzivním zemědělstvím, jinde se nechává půda zcela ladem. Pozitivní ale je, že nyní rovněž můžeme pozorovat návrat některých živočichů, například ryba,“ konstatuje ministr životního prostředí Ladislav Miko, jeden z editorů Zprávy.

Zpráva například konstatuje, že:

od roku 2000 každý den ubývá 10,7 hektaru zemědělské půdy. Tento trend má přitom stoupající tendenci. Zhoršuje schopnost krajiny zadržovat vodu.

v období 1980-2005 klesl podíl dopravou nefragmentované krajiny z 81 % na 64 % rozlohy ČR. Tento trend stále pokračuje. Dochází tak k ohrožení existence významného počtu druhů. Na silnicích tak ročně zahyne na 570 000 zajíců, 52 000 srnců, 350 000 ježků, 70 000 bažantů a 50 000 kun.

jen asi 17 % plochy státu je tvořeno přírodními nebo přírodě blízkými stanovišti. Tři čtvrtiny z nich jsou navíc v nepříznivém stavu a proto hůř odolávají vnějším vlivům. Zánikem jsou ohrožena vzácná stanoviště, která jsou vázána na specifické podmínky. Naopak běžná stanoviště se kvůli svým nárokům na prostředí mají tendenci rozšiřovat. Mizí tak různorodost, krajina se unifikuje.

Česká republika je z hlediska počtu vyskytujících se druhů (doposud zaznamenáno přibližně 80 tis. druhů) relativně bohatá. Třetina druhů je však na území ČR hodnocena jako ohrožená, stovky druhů u nás již vymřely či vymizely (84 druhů hub, 27 mechorostů, 118 cévnatých rostlin, 627 bezobratlých, 22 obratlovců). Přestává tak postupně platit, že území České republiky je v rámci evropských měřítek druhově rozmanité.

mezi vymírajícími druhy jsou především ty specializované, pokles je zaznamenán ale i u některých druhů dříve běžných (například skřivan polní). původní druhy jsou také ohrožovány desítkami invazních druhů, které je často úplně vytlačí z jejich areálu.

Faktografická Zpráva o stavu české přírody a krajiny - stav k roku 2009 je unikátním souhrnem dostupných informací. Je členěna na tři části: krajina, přírodní stanoviště a druhy. Obsahuje řadu grafů, fotografií a především konkrétních a srozumitelných příkladů. Poskytuje informace v širších souvislostech a bude sloužit jako podklad pro tvorbu politik, strategií a programů.

---

<sup>18</sup> [http://www.mzp.cz/cz/news\\_091130\\_zpravaostavu](http://www.mzp.cz/cz/news_091130_zpravaostavu)



## 11. Legislativa

1. Zákon č. 17/1992 Sb. o životním prostředí
2. Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny
3. Zákon č. 100/2001 Sb. o posuzování vlivů na životní prostředí
4. Zákon č. 86/2002 Sb. o ochraně ovzduší
5. Zákon č. 254/2001 Sb. o vodách
6. Zákon č. 185/2001 Sb. o odpadech
7. Zákon č. 282/1991 Sb. o České inspekci životního prostředí
8. Zákon č. 388/1991 Sb. o Státním fondu životního prostředí
9. Zákon č. 334/1992 Sb. o ochraně zemědělského půdního fondu

## 12. Závěr

V této práci jsem se věnovala hlavním aspektům životního prostředí, především jeho vztahem k veřejnému sektoru a právnímu prostředí, do kterého toto odvětví stejně jako ostatní sektory náleží.

Závěrem mohu prohlásit, že životní prostředí je jedním z velikých témat budoucnosti. Každý ho potřebuje k přežití, a proto každý by ho měl chránit v rámci svých možností. Ať už se jedná o třídění odpadů, šetření s přírodními zdroji, omezení znečišťování vod a ovzduší a dalších drobností, které však globálně znamenají mnoho.

Osobně si myslím, že mezi lidmi dnes již existuje povědomí o důležitosti ochrany přírody kolem nás a že díky účinným právním normám se lidé snaží dodržovat zásady efektivního využívání omezených zdrojů v přírodě.

# Zdroje

## 14.1 Literatura

Rektořík, J., *Ekonomika veřejného sektoru*, DSO, 1. vydání upravené, Brno: Masarykova Univerzita, 2005

Jančáková I., *Ekologická politika*, Brno: Masarykova univerzita, 2004

Ritschelová I., *Úvod do ekonomiky životního prostředí*, Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Turkyňe, 2002

Šauer, P., *Úvod do ekonomiky životního prostředí*, Praha: Vysoká škola ekonomická, Fakulta národohospodářská, 2007

Moldan, B., *Ekologie, demokracie, trh*, Praha: pro MŽP vydalo nakladatelství Informatorium, 1992

Wittlingerová, Z., Jonáš, Fr., *Ochrana životního prostředí*, Praha: pro Českou zemědělskou univerzitu v Praze vydalo vydavatelství CREDIT, 2002

## 14.2 Internetové zdroje

Ministerstvo životního prostředí, dostupné z: <<http://www.mzp.cz/cz/ministerstvo>>

Ministerstvo životního prostředí ČR, *Financování ochrany životního prostředí*, [online], 2009 [cit. 28.12.2009]. Dostupné z WWW: <[http://www.mzp.cz/cz/financovani\\_ochrana\\_zivotni\\_prostredi](http://www.mzp.cz/cz/financovani_ochrana_zivotni_prostredi)>

Ministerstvo životního prostředí ČR, *Národní programy*, [online], 2009 [cit. 28.12.2009]. Dostupné z WWW: <[http://www.mzp.cz/cz/narodni\\_programy](http://www.mzp.cz/cz/narodni_programy)>

Ministerstvo životního prostředí ČR, *Fondy a programy EU*, [online], 2009 [cit. 28.12.2009]. Dostupné z WWW: <[http://www.mzp.cz/cz/fondy\\_programy\\_eu](http://www.mzp.cz/cz/fondy_programy_eu)>

Ministerstvo životního prostředí ČR, *Daně*, [online], 2009 [cit. 28.12.2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.mzp.cz/cz/dane>>

Ministerstvo životního prostředí ČR, *Poplatky*, [online], 2009 [cit. 28.12.2009]. Dostupné z WWW: <<http://www.mzp.cz/cz/poplatky>>

Česká inspekce životního prostředí, dostupné z: <<http://www.cizp.cz>>

Státní fond životního prostředí ČR [online], 2009 [cit. 28.12.2009]. Dostupné z WWW:  
<<http://www.sfzp.cz/sekce/92/statni-fond-zivotniho-prostredi-cr/>>

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Ministerstvo\\_životního\\_prostředí\\_České\\_republiky](http://cs.wikipedia.org/wiki/Ministerstvo_životního_prostředí_České_republiky)